﴿38﴾

گرنگی دان به منداڵ.. به خێزان..
گرنگی دانه به ژیان

لەهەموو پەیڕەوێکی پەروەردەییدا هەوڵ دەدرێت مرۆڤ وا پەروەردە بکرێت کەلە دواڕۆژدا بتوانێ نانی خۆی پەیدا بکات لەدوا ڕۆژدا زەرەرو زیانی نەبێ بۆ گەل و کۆمەڵ و نیشتمانەکەی، ئەمەش مەبەستێکی زۆر پیرۆزە مەبەستێکی زۆر بەرزە، ئیسلامی پیرۆز هەوڵ دەدات لەو مەبەستە زیاتر بگا بە مرۆڤ، کە بریتییە لەجێ بەجێ کردنی پەیامەکەی خوای گەورە چونکە دەزانێ کە مرۆڤ لەوە زیاتری پێیە کە زەرەر نەدات لەکۆمەڵ بەڵکو سوودبەخشێ بەقەومەکەی خۆی بەکۆمەڵگەکەی خۆی.

مەسەلەی پەروەردەش لەمنداڵەوە دەست پێدەکات، ئیسلام زۆر بەقووڵی نەخشە ئەکێشێ بۆ پەروەردەی منداڵ. ئیسلام نەخشەی داناوە کە پیاو لەسەر چ بناغەیەك هاوسەری خۆی بدۆزێتەوە وەئافرەتیش لەسەر چ پێشینەیەك هاوسەری خۆی بدۆزێتەوە، پێوانەی داناوە، پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ئەفەرموێت: ئافرەت دەخوازرێت لەلایەن پیاوەوە بەچوار هۆ:

١-جوانی.

٢-پارەکەی .

٣-عەشرەت و کەس و کارەکەی .

٤-دینەکەی .

﴿تنكح المرأة لأربع، لمالها ولحسبها ولجمالها ولدينها فاظفر بذات الدين تربت يداك﴾[1] بەڵام تۆی موسلمان خاوەن دینەکە هەڵبژێرە، چونکە ئەوە بناغەیە چونکە جوانییەکەیان پارەو پولەکە لەوانەیە بەشەو ڕۆژێك نەمێنێت، لەوانەیە بەچەند چرکەیەك نەمێنێ، ئەگەر خێزان لەسەر بونیادی جوانی دامەزرا ئەوە هەڵدەوەشێت بەڵام ئەگەر لەسەر بناغەی دین بوو ئەوە هەڵناوەشێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەموێت: ﴿إذا أتاكم من ترضون خلقه ودينه فزوجه﴾[2] واتە: ئەگەر یەکێك هات داوای کچە کەتانی کرد ڕازی بوون لەدین و ڕەوشتی کچەکە تانی

---

(1) صحيح مسلم / كتاب الرضاع / رقم (٢٦٦١).
(2) سنن ابن ماجة / كتاب النكاح / رقم (١٩٥٧).

بدەنیٚ، دینی بەتەنها نەووتوە بەڵکو دوومەرجی داناوە، کچەکەتان مەدەن بەیەکیٚ خاوەن دینە بەلاٚم حەسودە، خاوەن دینە بەلاٚم دلٚی پیسە، خاوەن دینەکە بەتەنها بەس نی‌یە، هەروەها هەردووکیان ئاراستە دەکات و دەفەرمویٚت ﷺ ﴿تزوجوا في الحجر الصالح﴾[٣].

واتە: ببنە هاوسەری یەکیٚك کەلەخیٚزانیٚکەوە هاتبیٚت کە دایك و باوکەکە (صالح) بن، چۆن شیردراوە بەو مندالٚە ئاواش رەوشتی دراوەتیٚ چونکە دایك و باوکە کە (صالح)ن صالحیٚتیەکەی خۆیان داوە بەو مندالٚەش، ئیسلام ئەم هەموو نەخشەیە ئەکیٚشیٚ بۆ ئەوەی ئەو مندالٚە لەشویٚنیٚکی ئاسوودەدا چاوبکاتەوە لەشویٚنیٚکدا کەئامادە بیٚت رەوشت و بەها جوانەکانی تیا وەربگریٚت، لە ئیسلامی پیرۆزدا دایك و باوك پابەندن بەچەند مەرجیٚکەوە بەرامبەر بەمندالٚ، کە ئەمانەن:

١- پیٚویستە ناوی جوانی لیٚ بنیٚن.

٢- پیٚویستە ئەو دایکە شیر بدات بەو مندالٚە. قورئان دەفەرمویٚت: ﴿والوالدات يرچعن أولادهن حولين كاملين لمن أراد أن يتم الرچاعه﴾[٤] هەروەها دەفەرمویٚت ﴿وحمله وفصاله پلاپون شهراً﴾[٥].

٣- یاری کردن لەگەلٚ مندالٚدا پیٚغەمبەر ﷺ دەفەرمویٚت: ﴿من كان لە صبيٌ فليتصابى لە﴾ واتە: هەر کەس لەئیٚوە مندالٚیٚکی هەیە بایاری لەگەلٚدا بکات. ریوایەت کراوە کە پیٚغەمبەر ﷺ زمانی موبارەکی دەرهیٚناوە بۆ حەزرەتی حسین ئەویش پەلاماری داوە ویستویەتی بیگریٚت ئاوا یاری لەگەلٚدا کردووە.

٤- ماچ کردنی مندالٚ چونکە بەو ماچانە پاداشت دەست دەکەویٚت وە هەروەها دەبیٚت یەکسانی هەبیٚت لەماچ کردندا، چونکە پیٚغەمبەر ﷺ فەرمانمان پیٚدەکات کە یەکسان مندالٚەکانمان ماچ بکەین. ریوایەت کراوە کە جاریٚك پیاویٚك ناوی (الٔقرع بن حابس) بوو هاتە خزمەت پیٚغەمبەر ﷺ لەوکاتەدا حەزرەتی (حسن و حسین) ی ماچ دەکرد ئەویش پیٚی ناخۆش بوو، ووتی یارسول الله من (١٠) مندالٚم هەیە تا ئیٚستا یەکیٚکیانم ماچ نەکردووە، پیٚغەمبەر فەرمووی جا من چیت لیٚ بکەم ئەگەر خوای گەورە رەحم و بەزەیی لەدلٚی تۆدا دەرهیٚنابیٚت. ریوایەت کراوە کەلەنویٚژی نیوەرۆو عەسرو مەغریب و چەندین کاتی تر (ئومامەی کچی زەینەبی کچی پیٚغەمبەر) کاتیٚ پیٚغەمبەر ﷺ ئیمام بووە هاتووە کراسەکەی راکیٚشاوە پیٚی گوتووە: بابە گەورە، یەکسەر پیٚغەمبەر ﷺ هەلٚی گرتووە کردوویەتی‌یە باوەشی، ریوایەت کراوە کە پیٚغەمبەر ئیمام بووە لەنویٚژی جومعەدا فەرموویانە: ﴿يا رسول الله أگلت السجود﴾ ئەی پیٚغەمبەری خوا سوجدەکەت زۆر دریٚژ کردەوە بۆچی؟ فەرمووی: ئەو کورەم (ئیشارەتی بۆ حەزرەتی حسین کرد) هاتە سەر ملم منیش حەزم نەکرد عەزیٚتی بدەم، لەبەر ئەوە سوجدەکەم دریٚژ کردەوە تا خۆی تاقەتی چوو ئینجا لاچوو. ئیسلام فیٚرمان دەکات مامەلٚە بکەین لەگەلٚ مندالٚدا، چەند ئەو مندالٚە پیٚویستی بە شیرو بەخواردنە ئەوەندەش پیٚویستی بەیاری کردن و بەرەحم و بەزەیی‌و سۆز هەیە، پیٚغەمبەر ﷺ دەفەرمویٚت ﴿من لايرحم لايرحم﴾[٦] واتە: هەرکەس رەحم نەکات بەخەلٚکی خوای گەورەش رەحمی پیٚ ناکات.

٥- بەکار هیٚنانی توندو تیژی بۆ راستکردنەوەی رەوشتی مندالٚەکە کاریٚکی زۆر خراپە، چونکە دوو حالٚەت هەیە یان ئەو مندالٚە کەسیٚتی بەهیٚزە یان کەسیٚتی لاوازە. ئەگەر لاواز بوو لیٚدان و هیٚزی لەگەلٚدا بەکار هیٚنرا ئەمەندەی کەکەسیٚتی لاواز دەکەیت، ئەوا ترسنۆك دەبیٚت بۆ جیٚ بەجیٚ کردنی کاری خۆی، درۆ دەکات فیٚلٚ دەکات. ئەگەر کەسیٚتی بەهیٚز بوو هەر لیٚدان و توندی لەگەلٚدا بەکارهیٚنرا ئەو مندالٚە یاخی‌و (متمرد) چاو قایم دەردەچیٚت دژی خۆشی نەك تۆ، دوایی دەبیٚت دایك و باوك باجەکەی بدات.

---

(٣) رواه الديلمي والبيهقي عن ابن عباس / مرفوعا في الحديث... عن أنس بلفظ تزوجوا في الحجر الصالح / كشف الخفاء / الجزء ٢ / ص٧٧.

(٤) البقرة / ٢٣٣.

(٥) الاحقاف / ١٥.

(٦) ئەم فەرموودە بەچەند مەتنیٚك هەیە. لە (صحيح البخاري) بەم شیٚوەیە هاتووە (من لايرحم الناس لايرحمه الله).

٦- درۆ نەکردن لەگەڵ منداڵدا، پێغەمبەر ﷺ ئافرەتێکی بینی دەستی داخستبوو، بانگی کوڕەکەی دەکرد وەرە ئەم شتەت ئەدەمێ پێغەمبەر فەرمووی: دەستت بکەرەوە دەستی کردەوە خورمایەکی تیا بوو فەرمووی ئەگەر ئەو خورمایەی تیا نەبوایە لای خوا بەدرۆ حساب دەبوو، نابێ درۆ بکرێت لەگەڵ منداڵدا. ئینجا زاناکان دەفەرموون کە منداڵ دەگاتە تەمەنی (تمیز) تەقدیر کراوە بەسێ ساڵی بەگوێرەی زیرەکی ئەو منداڵە ئەبێت فێری ئوسولێك بێت لەقورئانی پیرۆزدا پێی دەوترێت (استئژان) قورئان دەفەرموێت: ﴿ یێ أیها الژین ێمنوا لیستأژنکم الژین ملکت أیمانکم والژین لم یبلغوا الحلم منکم پلاپ مرات من قبل صلاه الفجر وحین تچعون پیابکم من الڤهیره ومن بعد صلاه العشاو پلاپ عورات لکم ...... ﴾[٧] واتە قورئانی پیرۆز سێ کات دیاری دەکات کاتی ئیسراحەت و جل دا کەنینە (کاتی پێش نوێژی بەیانی، کاتی پاش نوێژی نیوەڕۆ، کاتی پاش نوێژی عیشایە (خەوتنان) چونکە لەم سێ کاتەدا کاتی جل داکەنینە، کاتی ئەوەیە کە عەورەت دەردەکەوێت. پێویستە لەسەر ئەو خێزانە ئەو منداڵە بانگ بکرێو فێر بکرێت کە بەبێ پرس خۆی نەکات بەژووردا بەڵکو داوای ئیزنێك بکات. کە دەگاتە تەمەنی حەوت ساڵی فێری نوێژ بکرێت پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت ﴿مُروا أبنائکم بالصلاه لسبع سنین...﴾[٨].

٧- منداڵ کە تەمەنی لەحەوت ساڵی تێپەڕ بوو پێویستە جیا بکرێنەوەو لەسەر جێگا بەریەك نەکەون. ئادابی کۆمەڵگە فێربکرێت ئەو منداڵە وەك ڕێز لەگەورە ڕێز لەدایك و باوك. هەندێ شت فێر بکرێت، هەندێ شتی پیشان بدرێت بووترێت: بڕوانە ئەمە خوای گەورە دروستی کردووە. دوایی ئەو منداڵە فکرەتی تێك ناچێت، چەند بیروباوەڕی تری بۆ بێت ئەم شتە پیرۆزەی لەبیرناچێ، چونکە لە (فکرە)یێدا هەیە ئەو ڕێچکانە کاری تێ ناکات. مەسەلەی پەروەردە ئەرکە قورسەکەی لەسەر دایك و باوکە، بەڵام ئەرکێکی تری لەسەرشانی قوتابخانەیە، ڕاستە دایك و باوك ئاگاداری هەموو قۆناغەکانی پەروەردەی ئەو منداڵەن بەڵام مامۆستا لەگۆشەیەکی ترەوە تەماشای ئەو منداڵە دەکات پەیوەندی ئەو منداڵە لەگەڵ منداڵانی تردا، گۆشە گیرەیان دەست درێژی دەکات یان چاکەیان خراپە.. مامۆستا دەیزانێت لەبەر ئەوە هاوکاری لەنێوان خێزان و مامۆستا دا کارێکی زۆر چاکە و پێویستە.

ئەمڕۆ ڕاگەیاندنیش کاریگەری خۆی هەیە، ڕاگەیاندنی چاك، پەیڕەو پرۆگرامی چاك ئەوەندەی تر ئەو منداڵە جوانتر پەروەردە دەکات. کەواتە: ١)خێزان ٢) قوتابخانە ٣) ڕاگەیاندنی چاك کار دەکەنە سەر پەروەردەی منداڵ. زانایانی دەروون ناسی (علم النفس) دەڵێن: زۆر جار دیمەنێکی ناشرین یان دەنگێکی بەرز کار دەکاتە سەر ئەو منداڵە، چەندین ساڵ، منداڵ مەخلوقێکی زۆر ناسکە، زۆر حەساسە. ئەمە بۆچونی ئیسلامە بەرامبەر بەمنداڵ ئەبێت ئاوا ڕێزی لێ بگیرێت، بەڵام کە ئەڕۆیتە سەر ئەم جیهانە هەواڵی منداڵ دەخوێنێتەوە لەراپۆرتێکی (unicef) دائەڵێت کە ئێستا (٢٠٠٠٠٠) دووسەد هەزار منداڵ چەکیان هەڵگرتووە زۆر بەیان لەئەمریکای لاتینین لە شەڕدا بەکاریان دەهێنن، کەتەمەنیان (١٢،١٣،١٤) ساڵە. لەسریلانکا ئەفرۆشرێن لەزۆر وڵات لەتەمەنی دوانزە ساڵیدا ئیشیان پێ دەکەن وەك چۆن داوا لەکەسێکی (١٨) ساڵ دەکەیت هەشت سەعات ئیش بکات ئاوا ئەو منداڵانەش (٨) سەعات کار دەکەن لەبەرازیل منداڵی تریان پێ دەکوژن وە حیمایەی ناو بازاڕیان پێ دەکەن، لەچین قانونێك هەیە کە دانیشتوی شارەکان نابێت لەیەك منداڵ زیاتر یان هەبێت دانیشتوی گوندەکانیش نابێت لەدوومنداڵ زیاتریان هەبێت، هەیە حەز دەکات منداڵی زۆر بێت لەبەرئەوە ئەم منداڵەکە لەدایك دەبێت ناتوانرێت ببرێت بکوترێت، ناتوانرێت ناوی تۆمار بکرێت، ناتوانرێت بخرێتە قوتابخانە ناتوانرێت بەهۆیەوە کۆبۆنی خواردنی زیاد وەرگرێ، لەبەر ئەوە ئەم منداڵانە بێ بەشن لەهەندێك ماف، مافی تەداوی، مافی خوێندن، (نۆ ملیۆن) منداڵی ئاوا هەیە. لەزۆر شوێن بۆ خراپە کاری بەکاریان دەهێنن. ئامارێك کراوە کە دەڵێ: (سێ ملیۆن) پیاو حەز دەکەن لەگەڵ منداڵی بچوکدا خراپە بکەن، لەدانیمارك کچێکی کورد ناوی (شیرین) بوو

---

(٧) النور / ٥٨.

(٨) مسند أحمد (رقم ٦٤٦٧). هتروةها صحيح أبو داود / ١ / ٤٩٥ / ص١١٩.

دیار نەماوە پاش گەڕان بەدوایدا لەزەرفی زبڵدا دۆزیویانەتەوە پاش ماوەیەك لێكۆڵینەوە پیاوەكەیان دۆزیەوە پیاوێكی گەورە لەگەڵ منداڵێكی (٦) ساڵدا خراپەكەشی لەگەڵ كردووەو كوشتوشیەتی. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ﴿خيركم خيركم لإهله وأنا خيركم لأهلي﴾[٩] واتە: چاكترین و خۆشەویسترینیان لای خوای گەورە ئەو كەسەیە كە خێر ئەدات بەماڵ و منداڵی خێری چی؟ دوو جۆر خێركردن هەیە: خێری مەعنەوی، واتە: وشەی شیرین و ڕوی گەش و كات ئەبێ كاتیشیان بۆ دابنێی. تەنها پارەیان نەداتێ و خۆشی لەناویاندا نەبێت، ئەبێت خەرجییان بداتێ خۆیشی لەناویاندا بێت و ڕوویشی خۆش بێت لەگەڵیاندا، ئاوا ئیسلام ماف ئەدات بەماڵ و خێزان. خێری ماددی: واتە شتێك ببەخشی لەپێناوی خوادا. لەناوەوەو لەدەرەوەی كۆمەڵگەكێ باشترە لەكێ؟ كێ تەرازووەكەی بەرزترە لەكێ؟ كێ خێری زیاترە لەكێ؟ ﴿خيرُ الناس من نفع الناس﴾ خەڵك چی بكات لەتەسبیحات وشە و نوێژ؟ ئەمە لایەنێكی شەخسی خۆتە ئەمە خێرێكە بۆ خۆتی دەكەیت، بەڵام میللەت پێویستی بەزۆر شتە، پێویستی بەفێركردنە میللەت پێویستی بەئاوەدانكردنەوەیە، میللەت پێویستی بەهەموو جۆرە یارمەتییەك هەیە. ﴿إرحموا من في الارچ يرحمك من في السماو﴾[١٠] واتە: ڕەحم بكە بەخەڵكی سەر زەوی خوای گەورەش لەئاسمان ڕەحمت پێ دەكات پێچەوانەكەی وەربگرین/ ڕەحم مەكە بەخەڵك خواش ڕەحمت پێ ناكات. وەسفی پیاوێكیان كرد بۆ پێغەمبەر ﷺ ووتیان: پیاوێك هەیە لەدێكەماندا زۆر موسڵمانە بەڕۆژ بە ڕۆژووە بەشەو شەو نوێژ دەكات پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمووی (كێ لێپرسراویەتی لەنان پەیدا كردندا) فەرمویان (كلنا نتكفل إگعامه) هەموومان لێپرسراوین لەنان خواردنیدا و هەر ڕۆژەو یەكێ خواردنی بۆ دەبات، پێغەمبەر فەرمووی (كلكم خير منه) هەمووتان لەو باشترن، ئیسلام ئاوا مەسەلەی پەروەردە ڕوون دەكاتەوە ئیسلام دەڵێ: ئەو كەسەی كە تێكەڵ دەبێت بەقەومەكەی خۆییو ئارام دەگرێت لەزیانیان چاكترە لەو كەسەی كە گۆشە گیرەو تێكەڵ بەخەڵكی نابێت.

﴿المؤمن الڤي يخالگ الناس ويصبر على اڤاهم خير من الڤي لايخالگ الناس ولا يصبر على اڤاهم﴾[١١] مەسەلەی ڕەحمیش ئیسلام گرنگی پێداوە پێغەمبەر ﷺ **دەفەرموێت:** ﴿ليس منا من لم يرحم صغيرنا ولم يوقر كبيرنا﴾[١٢].

واتە: لەئومەتی من نییە ئەو كەسەی بەزەیی بەبچوكدا نەیەتەوە وە ڕێز لەگەورە نەگرێت. ئەم ڕەحم و بەزەییو ڕێز لەگەورەگرتنە لەقارەكانی ئەوروپاو ئوستورالیا نەماوە. لەسەر شەقامەكان پیاو پەلاماری ئافرەت دەدات ئافرەتەكە ڕادەكات لەدەستی تۆ بۆت نییە قسە بكەیت دادگایی دەكرێی لەسەری، دەڵێن: تۆ پۆلیس نیت، ناچار ئەو ئافرەتە سپرایەك هەڵدەگرێ بۆ پارێزگاری خۆی دەستی پیا دەنێت بۆ ئەوەی بچێت بەلوتی ئەو كەسەدا ئیتر لەهۆش خۆی دەچێت، وازی لێ دەهێنێت، ئێستا یاسایەك دەرچووە كە نابێ ئافرەت ئەو سپرایەی پێ بێت چونكە پاش ماوەیەكی تر زەرەر دەدات.

لەسوید لەبەرنامەیەكی تەلەفزیۆنیدا وتراوە كە هەر كچێك باوكی پەلاماری دەدات بابەتەلەفۆن پەیوەندیمان پێوە بكات (لەماوەی (١) یەك سەعاتدا (١٠) دە هەزار ئافرەت پەیوەندی كردووە) ئەوە یاسای پەروەردەییە لەڕۆژئاوا. لای ئێمەش قورئان دەفەرموێت ﴿يا ئَيها الڤين ئَمنوا لا يسخر قوم من قوم عسى أن يكونوا خيراً منهم ولا نساوٌ من نساو عسى أن يكن خيراً منهن ولا تلمزوا أنفسكم ولا تنابزوا بالألقاب بئس الإسم الفسوق بعد الإيمان ومن لم يتب فأولئك هم الڤالموز﴾[١٣].

([٩]) سنن الترمذي / كتاب المناقب / رقم (٣٨٣٠).
([١٠]) سنن الترمذي / كتاب البر والصلة / رقم (١٨٤٧) قال أبو غيسى هذا حديث حسن صحيح.
([١١]) مسند أحمد / كتاب باقي مسند الانصار / رقم (٢٢٠١٩) بە مەتنێكی جیاواز.
([١٢]) سنن الترمذي / كتاب البر والصلة / رقم (١٨٤٢).
([١٣]) الحجرات / ١١.

واتە: ناوو ناتۆرە گاڵتە پیٚكردن ئەمانە هەمووی حەرامن لەدینی ئیٚمەدا كەس نابیٚت گاڵتە بەكەس بكات ناوو ناتۆرە لەیەكتری بنیٚن. لەم شەوانەدا ئافرەتیٚك بەتەلەفۆن فەرمووبووی كە ئیٚمە كوڕیٚكمان كوژراوەو ئیماندارین جلی ڕەشمان نەكردووە خەڵكی گاڵتەمان پیٚدەكەن دەڵیٚن ڕیٚز لەمردووەكە ناگرن. ئایا ڕیٚزی مردوو بەجلی ڕەشە؟ ئایا ئەوە دایكیەتی خەم و خەفەت ناخوات؟ هەروەها ئەم دینە لەدەستوریٚكی تردا دەفەرمویٚت ﴿والڑین یؤڑون المؤمنین والمؤمنات بغیر ما ىٔكتسبوا فقد احتملوا بهتاناً وإیماً مبیناً﴾[١٤].

واتە: ئەوەی عەزیٚتی ئیمانداریٚك بدات ژن بیٚت یان پیاو ئەوەبە بوختان و بەگوناهیٚكی گەورە (كبائر) لەسەری دەنوسریٚت. (كبائر) ئەو گوناهانەن كەبەتەوبەی ئاسایی ناسڕیٚتەوە.

باوكیٚك و كوڕیٚك كۆچیان دەكرد لەمەككەوە بۆ مەدینە بۆ ئەوەی بگەنە شارۆچكەكەی پیٚغەمبەر ﷺ كۆمەڵیٚك لەكۆمەڵەكانی كوفر ئەم باوك و كوڕەیان گرت زانییان كە بەرەو مەدینە كۆچ دەكەن، ئەگەر بیانگیٚڕنەوە بەزۆر لەشویٚنیٚكی ترەوە دەڕۆن ئەگەر بشیانكوژن هاوزمانی خۆیانن بەڵام بۆیان دەركەوتووە كە شویٚنكەوتوانی پیٚغەمبەر درۆ ناكەن و خاوەن پەیمانن، پیٚیان ووتن كە محمد بەنیازە لەشكریٚك كۆبكاتەوە بۆ جەنگ پەیمانمان بدەنیٚ كەبەشداری نەكەن لەم شەڕەدا باوك و كوڕە ووتیان: پەیمانتان دەدەینیٚ، ووتیان: دەفەرموو بڕۆن. كاتیٚك ئەمان گەیشتنە ئەویٚ. لەو كاتەدا پیٚغەمبەری خوا (٣١٣) كەسی بۆ كۆكرابۆوە. لەمیٚژوودا باس كراوە كە پیٚغەمبەر ئەوەندە دەستی بەرزدەكردەوە عەباكەی سەرشانی دەكەوتە خوارەوە (أبوبكر) خوا لیٚی ڕازی بیٚت دەیخستەوە سەرشانیو پیٚی دەووت: یارسول الله بەسە. ئەمەندە دەپاڕایەوە (إن تهلك هڑه العصابه لاتعبد أبدا)[١٥] خوای گەورە ئەگەر ئەم كۆمەڵە لەناو بەریت ئیتر ناپەرستریٚیت. لەم كاتەدا كە پیٚویستی بەهەموو كەسیٚكە ئەم دوانە هاتن وتیان یارسول الله ئیٚمە هاتین بۆ خزمەتی تۆ بۆ ئەوەی بەشداری لەم جەنگەدا بكەین بەڵام لەڕیٚگا تووشی ئەو كۆمەڵە هاتین و پەیمانمان پیٚدان. پیٚغەمبەر ﷺ فەرمووی ﴿إمچیا إلیهم عهدكما﴾ لەسەر پەیمانی خۆتان بمیٚننەوە، بەشداری مەكەن لەشەڕەكەدا. ئەمە ڕەوشتە. ئەمە لەچ دینیٚكدا هەیە لەچ بیروباوەڕیٚكدا شتی وابەدی دەكریٚت!!!

خوای گەورە دەفەرمویٚت ﴿یاىٔیها الڑین ىٔمنوا أوفوا بالعقود﴾[١٦] ئەی ئەوانەی باوەڕتان هیٚناوە ئەگەر پەیمانتان دا بەزمان یان بەئیمزا كردن ئیتر ئەبیٚت بیبەنە سەر. زۆر لەو كەسانەی كەلەهەندەران دیٚنەوە، دەڵیٚن لەویٚ شت ئەشكیٚنین دەڵیٚین هی كافرە ئەمە هەڵەیە، تۆ كەچویتە وڵاتیٚكەوە ئیتر پەناهەندەی سیاسیت یان ئینسانیت، بە كۆچ كردن چویت بە هەچ شتیٚك چویت تۆ نان و ئاوو هەموو شتیٚكت لەو وولاتە دایەوە سوود لەوان وەردەگریت ئەبیٚت ڕیٚز لەیاسای ئەو وولاتە بگریت، زانایانی ئیٚستا دەڵیٚن: ئەو كەسەی كە موسڵمانە ئەچیٚتە وڵاتیٚكی بیٚگانە ئەگەر بزانیٚت ئەو كەسەی كە پیٚنج فەرزە لە (المركز الاسلامیه) شان بەشانی یەكترین بەڵام باج (چریبە) نادات ئەبیٚت بچیٚت شكاتی لیٚ بكات سەیری ئەم شارستانیەتە بەرزە!! ئەمە لە چ دینیٚكدا هەیە؟!

(١٤) الاحزاب / ٥٨.
(١٥) صحیح مسلم / كتاب الجهاد والسیر / رقم (٣٣٠٩).
(١٦) المائدة / ١.